

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شیخ بلاغت

(بررسی طنز در گلستان سعدی)

دکتر علی اکبر شوبکلائی

ام البنین ذوالفقاری

انتشارات اودیسه

سرشناسه	شوبکلایی، علی اکبر، ۱۳۴۷ -
عنوان قراردادی	گلستان، شرح
عنوان و نام پدیدآور	تیغ بلاغت: بررسی طنز در گلستان سعدی/ مولفان علی اکبر شوبکلایی، ام البنین ذوالفقاری؛ ویراستاران علی اکبر شوبکلایی، ام البنین ذوالفقاری.
مشخصات نشر	آمل: اودیسه، ۱۳۹۸. =
مشخصات ظاهری	۱۰۵ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۱۸۰-۳۷-۵
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. [۱۰۳] - ۱۰۵.
عنوان دیگر	بررسی طنز در گلستان سعدی.
موضوع	سعدی، مصلح بن عبدالله، - ۴۹۱ق. . گلستان -- نقد و تفسیر
موضوع	Sadi, Mosleh-ibn Abdollah . Golestan -- Criticism and interpretation
موضوع	سعدی، مصلح بن عبدالله، - ۴۹۱ق. . گلستان -- شوخی‌ها و بذل‌گویی‌ها
موضوع	Sadi, Mosleh-ibn Abdollah . Golestan -- Humor
موضوع	نثر فارسی -- قرن ۷ق. -- تاریخ و نقد
موضوع	Persian prose literature -- 13th century -- History and criticism
موضوع	ادبیات فارسی -- لطایف و حکایات
موضوع	Persian literature -- Anecdotes
موضوع	ذوالفقاری، ام البنین، ۱۳۵۴ -
شناسه افزوده	سعدی، مصلح بن عبدالله، - ۴۹۱ق. . گلستان. شرح
شناسه افزوده	Sa'di, Mosleh-ibn Abdollah . Golestan. Commentaries
شناسه افزوده	PIR۵۲۱۲
رده بندی کنگره	۸۷۸/۸۳۱
رده بندی دیویی	۵۷۱۴۸۸۱
شماره کتابشناسی ملی	

ISBN: 978-622-6180-37-5

شناسنامه کتاب:

نام کتاب:	تیغ بلاغت
مؤلفان:	دکتر علی اکبر شوبکلایی - ام البنین ذوالفقاری
ویراستاران:	دکتر علی اکبر شوبکلایی - ام البنین ذوالفقاری
طراح جلد:	شهرام فیروزی
صفحه بندی:	پژمان فیروزی - سارا فیروزی
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
نوبت چاپ:	اول - ۱۳۹۸
ناشر:	اودیسه (odyse.ir)
چاپخانه:	گاندی
صحافی:	گاندی
قیمت:	۱۴۰۰ تومان

انتشارات اودیسه

۹۷۸-۶۲۲-۶۱۸۰-۳۷-۵

شابک:

حق چاپ محفوظ است

فهرست

صفحه

عنوان

۷	مقدمه
۹	۱
۹	سعدی و زبان او
۱۷	۲
۱۷	گلستان سعدی
۲۳	آثار تقلیدی از گلستان
۲۵	۳
۲۵	طنز و ادبیات
۲۷	طنز جاودانه
۲۸	طنز و آگاهی
۳۰	طنز و اعتراض
۳۳	طنز و آرمان گرایی
۳۵	گزینش از طنز
۳۶	طنز و دین
۳۸	خنده
۳۹	خنده تلخ
۴۱	انواع شوخ طبعی
۴۵	تفاوت طنز و انواع سه گانه
۴۵	شگردهای طنزپردازی
۴۵	۱-کوچک نمایی

- ۴۶..... ۲- بزرگ نمایی
- ۴۶..... ۳- تشبیه به حیوانات
- ۴۶..... ۴- تقلید مضحک نقیضه (پارودی)
- ۴۷..... ۵- کنایه طنزآمیز (آیرونی)
- ۴۷..... ۶- تحامق (کودن نمایی)
- ۴۸..... ۷- نقل قول مستقیم
- ۴۸..... ۸- خراب کردن سبیل ها
- ۴۹..... ۴
- ۴۹..... طنز در گلستان
- ۵۰..... شگردهای طنز سعدی در گلستان
- ۵۱..... بزرگ نمایی
- ۵۷..... کوچک نمایی
- ۶۳..... تشبیه به حیوانات
- ۷۰..... طعنه ها و کنایه های طنزآمیز (طنزهای پنهان)
- ۷۰..... طنز حکایت
- ۷۲..... طنز خیامی
- ۷۳..... شگردهای بلاغی
- ۷۴..... ایجاز
- ۷۵..... استعاره
- ۷۶..... کنایه و تمثیل
- ۷۸..... ابهام
- ۷۹..... اغراق و مبالغه
- ۸۰..... جناس
- ۸۱..... تضاد

۸۵	تلمیح قرآنی
۸۹	۵
۸۹	درون مایه های طنز گلستان
۸۹	درون مایه های اخلاقی
۹۰	ریا
۹۰	حرص و آز
۹۱	بخل
۹۱	دروغگویی
۹۳	اسراف ، شکم بارگی ، بدخلقی
۹۳	حسادت ، حماقت
۹۴	انحراف اخلاقی
۹۴	مردم آزاری
۹۴	توهم
۹۶	درون مایه های اجتماعی
۹۶	زن و ازدواج
۹۷	ادیان
۹۸	رشوه خواری
۹۸	درون مایه های سیاسی
۹۸	ستم شاه
۹۹	ستم وزیران
۹۹	ستم سرهنگ و درباریان
۱۰۰	ناامنی دربار و استبداد شاه
۱۰۰	آماج طنزهای گلستان
۱۰۳	منابع

مقدمه

با همه پژوهش‌هایی که در باره سعدی صورت گرفته است هنوز در باره اندیشه و آثار و نیز هنرمندی‌های سعدی موارد مبهم و ناشناخته کم نیست. این موضوع ناشی از کلام مبهم و تاریک سعدی نیست، چرا که زبان او صریح و روشن است، بلکه در هنر مبهم و شگردهای پنهانی هنریش مربوط است. فنون بلاغت سعدی بسیار ظریف است. آرایه‌ها و زیبایی‌های زبانی و بیانی را آن چنان در ساختار طبیعی کلام قرار می‌دهد که بدون دقت و صرف زمان قابل دریافت و شناسایی نیست. محتوای آثار سعدی از دو منبع سرچشمه می‌گیرد. یکی از این سرچشمه‌ها محیط فرهنگی و حوادث اجتماعی زمانه او و دوران‌های پیشین است. و منشاء دوم کشمکش‌های درونی سعدی در مسیر تکامل روحی و فکری است. هرچند در باره احوالات و تکامل روحی و فکری سعدی، از آن نمونه‌ها که در رابطه با دیگر بزرگان چون سنایی، عطار، غزالی، مولانا و... روایت شده است، مطرح نیست اما یقیناً او نیز در مسیر زندگی خود آن گونه که از مطاوی گفته‌هایش بر می‌آید، با حوادثی و تحولاتی روبرو بوده است.

آثار سعدی دو روی دارد. یک روی آن مردم‌اند و روی دیگر خود سعدی و عواطف شخصی اوست. که البته بیان عواطف شخصی شیخ نیز چهره‌ای انسانی دارد. آشنا‌ترین چهره در آثار سعدی انسان است. همین انسانی که گوشت و پوست و استخوان دارد و از روحی ملکوتی نیز برخوردار است. در اندیشه سعدی روح و جسم

هر دو اصالت دارند و به موازات هم حضور دارند، اگرچه تأکید دارد که النهایه جاودانگی از آن روان آدمی است و باید به پرورش آن پرداخت اما هرگز سهم تن را ندیده نمی‌گیرد.

مسئولیت اجتماعی در اندیشه سعدی هرگز فراموش نمی‌شود. در راه اصلاح اخلاق اجتماعی و فردی و نصیحت و هدایت حاکمان از هیچ کوششی فروگذار نمی‌کند. از هر امکان دینی و ادبی برای این هدف بهره می‌گیرد. نقد منصفانه و معتدل را با تکیه بر شگردهای گوناگون به انجام می‌رساند و آن چه که در بایست این راه باشد را به کار می‌بندد. یکی از این شگردها زبان طنز است. که ما در این نوشته مختصر به بررسی آن در کتاب گلستان می‌پردازیم. امیدواریم که این کتاب مختصر در راه شناخت ذهن و زبان سعدی گامی بردارد و گرهی را باز کند.

از همه کسانی که در این کار کمک کار ما بوده‌اند به ویژه از سرکار خانم خدیجه بخشنده بالی سپاس‌گزاری می‌نماییم. سخن آخر این که این نوشته حاصل کار معلمی است. دست آورد گفت و گوهای که در کلاس درس با دانشجویان داشته ایم. پس باید از مشارکت این دوستان در سر کلاس گلستان سپاس‌گزاری کنیم و به نقش موثر آن‌ها را در تدوین این کتاب مختصر اذعان نماییم.

والحمد لله اولاً و آخراً